

SUOMEN MURTEIDEN RYHMITTELYSTÄ JA NIIDEN SUHTEESTA VIRON MURTEISIIN

Heikki Paunonen

Artikkelin tavoite

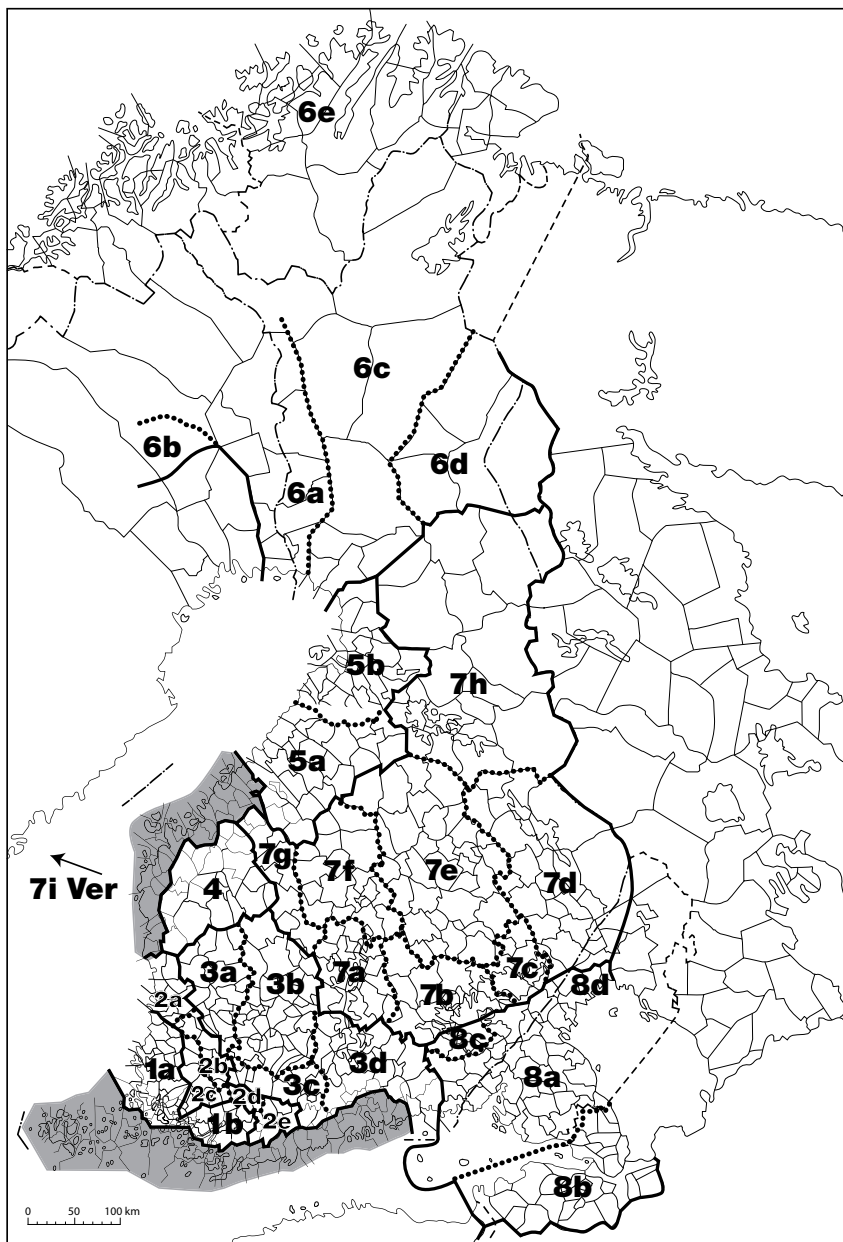
Suomen murteet on perinteisesti jaettu kahteen pääryhmään: länsi- ja itämurteisiin. Muitakin ryhmityksiä on ehdotettu: on erotettu kolme tai neljä päämurteistoa. Tarkastelen tässä artikkelissa näitä kaikkia.

Suomen murteet on tapana jakaa kahdeksaan päämurteeseen: 1) lounaismurteet, 2) lounaiset välimurteet, 3) hämäläismurteet, 4) eteläpohjalaismurteet, 5) keski- ja pohjoispohjalaiset murteet, 6) peräpohjalaismurteet, 7) savolaismurteet ja 8) kaakkoismurteet (Itkonen 1964: 30–32; 1983: 191–196). Martti Rapolalla päämurteita on seitsemän (1962: 106–145), sillä hän on lukenut lounaiset välimurteet lounaismurteisiin. Murrealueista ks. kartta 1.

Suomen murteiden ryhmittely on perustunut erilaisiin kriteereihin. Yhtäältä voidaan erottaa diakroniset ja synkroniset kriteerit. Toisaalta voidaan puhua piirrekeskeisestä tai struktuurikeskeisestä tarkastelusta. Piirrekeskeinen tarkastelu voi puolestaan olla joko kvalitatiivista tai kvantitatiivista. Edelleen piirteet, joita käytetään ryhmittelykriteereinä, voivat olla foneettisia, fonologisia, morfologisia, syntaktisia, semanttisia, leksikaalisia tai typologisia. Tavallisimmin suomen murteiden ryhmittely on kuitenkin perustunut äänteellisiin, morfologisiin ja leksikaalisiin piirteisiin.

Tässä artikkelissa etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten suomen päämurteiden erilaisia ryhmittelyjä on perusteltu?
- 2) Miten käytettyjen kriteerien luonne on vaikuttanut suomen päämurteiden ryhmittelyyn?
- 3) Onko suomen murteiden ja viron murteiden välillä sellaisia yhtäläisyyksiä, jotka vaikuttavat suomen murteiden ryhmittelyyn?

Kartta 1. Suomen murrealueet (Mielikäinen & Palander 2014: 57)

Ryhmittelykriteereistä

Murteentutkimus on 1800-luvun loppupuolelta lähtien saanut vahvoja vaikutteita historiallisesta kielentutkimuksesta, ja siksi myös sen lähtökohdat ovat olleet pitkälti samat kuin kielihistoriallisessa tutkimuksessa muutenkin (Francis 1983: 150). Niinpä on ollut tavallista olettaa, että toisilleen läheiset murteet ovat periytyneet samasta kantamuodosta. Murteita suuremmiksi kokonaisuuksiksi ryhmiteltäessä on puolestaan lähdetty siitä, että toisilleen geneettisesti sukua olevat murteet on luettu samaan suurempaan murteistoon. Diakronista näkökulmaa on usein pyritty täydentämään asutushistoriallisiin tietoihin.

Murteiden ryhmittely suuremmiksi murteistoiksi on yleensä perustunut yksittäisiin murrepiirteisiin. Tarkastelutapa on ollut piirrekeskeinen, ja piirteiden valinta on perustunut tutkijan arvioon siitä, mitkä piirteet ovat ryhmittelyssä keskeisiä. Piirteet, jotka voidaan johtaa murteiden aiemmista vaiheista, ovat yleensä olleet ryhmittelykriteereinä keskeisempiä kuin piirteet, joilla on lyhyempi historia (vrt. Dahlstedt 1977: 35). Tämä näkyy muun muassa siinä, että *k:n* ja *t:n* heikkoasteisille esiintymille ja kirjakielen *ts:n* vastineille on annettu suuri painoarvo suomen murteita ryhmiteltäessä. Morfologisista piirteistä puolestaan monikon genetiivi on ollut keskeisiä.

Murteiden rajankäynti ja ryhmittely voi perustua kuitenkin myös puhtaasti synkronisiin kriteereihin. Tällöin voidaan erottaa piirrekeskeinen ja strukturaalinen tarkastelutapa. Piirrekeskeinen tarkastelu voi puolestaan pohjautua muutamaaan piirteeseen tai suureen joukkoon piirteitä. Karl-Hampus Dahlstedtin (1977: 26) mukaan Norjassa päämurteiden rajat voidaan määrittellä kahden tai kolmen murrepiirteiden perusteella. Yleensä murteiden ryhmittely perustuu kuitenkin suurempaan piirrejoukkoon. Silti useinkaan ei ole selviä kriteerejä sille, mitkä tai millaiset synkroniset piirteet ovat merkittävämpiä kuin toiset.

Yhtenä ratkaisuna piirteiden merkittävyyttä arvioitaessa on viitattu niiden asemaan kielen järjestelmässä. J. K. Chambers ja Peter Trudgill (1980: 112–116) ovat esittäneet isoglosseille hierarkian, joka perustuu niiden taustalla olevien kielenpiirteiden asemaan kielen struktuurissa. Hierarkia käsittää seitsemän tasoa: 1) leksikaaliset, 2) äänneasuja kuvaavat, 3) foneettiset, 4) foneemiset, 5) morfologiset, 6) syntaktiset ja 7) semanttiset isoglossit. Hierarkiaa on suomen murteiden kannalta arvioinut Aila Mielikäinen (2001). Mielikäisen kirjoitus sisältää runsaasti mielenkiintoisia

esimerkkejä eritasoisista isoglosseista. Kirjoituksessa on merkittävää myös strukturaalisen näkökulman korostaminen.

Suomen kielen vanhimmat, 1800-luvun jälkipuolella julkaistut murteenkuvaukset olivat luonteeltaan synkronisia. Pääpaino oli morfologian kuvauksessa: nominien ja verbien taivutus käytiin taivutustyypeittäin läpi. Tarkastelutapa kuitenkin muuttui E. N. Setälän *Yhteissuomalaisen äännehistorian* (1890–1891) ilmestyttyä: myös suomalaisessa murteen tutkimuksessa pääsi vallalle äännehistoriallinen suuntaus. Suurin osa suomen murteiden kuvauksista tehtiinkin 1970-luvulle asti äännehistoriallisen menetelmän mukaisesti.

Suomen murteiden jako kahteen pääryhmään

Suomen murteet on tavallisesti jaettu länsi- ja itämurteisiin. Länsimurteita ovat lounaismurteet, lounaiset välimurteet, hämäläismurteet, eteläpohjalaismurteet, keski- ja pohjoispohjalaiset murteet sekä peräpohjalaismurteet. Itämurteita ovat savolaismurteet ja kaakkoismurteet. (Rapola 1962: 106–145; Itkonen 1964: 30–32; 1983: 196–197)

Tämä jako on vanha. Jo Bartholdus Vhaelin kieliopissa (1733) oli kaksi päämurretta: *dialectus aboica* (Turun ja Länsi-Suomen murre) ja *dialectus savonica* (Savon murre). Myös Henrik Gabriel Porthan (1801) jakoi suomen murteet kahteen pääryhmään, joista toinen oli *dialectus communior* (”yleisempi” murre) ja toinen *dialectus savonica* (Savon murre).

1820–1840-luvuilla Suomessa käytiin ”murteiden taistelua”. Myös tämä vaihe korosti suomen murteiden kahtiajakoa. Suomen kirjakieli perustui alkuaan Turun seudun murteisiin, mutta siihen oli tullut aineksia muistakin länsimurteista. Keskeisin kiistanaihe oli *d*-kirjaimen käyttö kirjakielessä. Grafeemi *d* oli tullut alkuaan suomen kirjakieleen, koska vielä 1500-luvulla lounaismurteissa *t*:n heikkoasteisena vastineena oli dentaalispirantti *d*. Perinteisen kirjakielen kannattajat halusivat säilyttää *d*-kirjaimen kirjakielessä, koska se yhdisti konkreettisesti länsimurteiden kirjakielen *d*:n vastineet, joita 1800-luvun alkupuolella olivat *r* ja yksitäryinen *r* (*ð*) sekä *l* ja Rauman seudulla vielä *d*. Itämurteiden kannattajat puolestaan vaativat, että kirjakielen *d*:stä luovuttaisiin, koska sitä vastasi itämurteissa kato.

Vuonna 1846 maisteri Antero Varelius sai tehtäväksi konkreettisesti selvittää suomen länsi- ja itämurteiden rajan. Vareliuksen murreraja perustui yhteen kielenpiirteeseen, kirjakielen *d*:n eli *t*:n heikkoasteisiin vastineihin.

Hänen päähavaintojaan oli, että Varsinais-Suomen ja Hämeen murteet olivat lähempänä toisiaan samoin kuin Savon ja Karjalan murteet, kun taas Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan rannikkoseuduilla sekä Tornion ja Kemin murteissa esiintyi sekä läntisiä että itäisiä piirteitä. Näin ollen Suomessa oli kaksi päämurretta, Länsi- ja Itäsuomi (Wäst- och Östfinska), jotka menivät osin päällekkäin. (Warelius 1848)

Suomen murteiden tutkijoista Martti Rapola on käsitellyt perusteellisesti suomen murteiden pääjakoa länsi- ja itämurteisiin teoksessaan *Johdatus suomen murteisiin* (1962). Hän on esittänyt kymmeniä äänteellisiä, morfologisia ja sanastopiirteitä, jotka hänen mukaansa heijastelevat tätä vanhaa jakoa. Seuraavassa on kymmenen hänen mainitsemaansa piirrettä:

Taulukko 1. Länsi- ja itämurteiden eroja (Rapola 1962; Paunonen 1991:80)

piirteet	länsimurteet	itämurteet
<i>t:n astevaihtelu</i>	<i>r, l, ð, d</i>	<i>0, j, v</i>
<i>ts-yhtymä</i>	<i>tt, θθ, ss</i>	<i>ht, ts, ss</i>
<i>aa, ää</i>	<i>maa, pää</i>	<i>moa, peä, mua, piä</i>
<i>labialisaatio</i>	<i>tu(l)lee</i>	<i>tu(l)loo</i>
<i>mon. gen.</i>	<i>poikain, poikaen</i>	<i>poikien, poikiin</i>
<i>yks. 1. pers.pronomini</i>	<i>minä, mä</i>	<i>minä, mie</i>
<i>'kesä'</i>	<i>suvi</i>	<i>kesä</i>
<i>'havu'</i>	<i>hako</i>	<i>havu</i>
<i>'vehnä'</i>	<i>nisu</i>	<i>vehnä</i>
<i>'kettu'</i>	<i>kettu</i>	<i>repo</i>

Rapolan mainitsemista piirteistä osa on luonteeltaan kielihistoriallisia, osa taas kuvastaa nykymurteiden eroja. Kielihistoriallinen näkökulma on hyvin selvä kahdessa ensimmäisessä piirteessä. Rapolan mukaan länsimurteissa alkuperäinen dentaalispirantti säilyi suhteellisen kauan, ennen kuin niissä tapahtui kehitys $d > l$ ja $d > \delta > r$. Sitä vastoin itämurteissa dentaalispirantti oli kadonnut paljon aiemmin. Niinpä Rapola (1962: 36–37) kirjoittaa: ”Puheenaoleva länsi- ja itämurteiden välinen ero on siis peräisin siltä ajalta, jolloin savo-karjalaisissa murteissa $d > 0$, ehkä n. 600–900 vuoden takaa. Useiden vuosisatojen ajan se ilmeni siis säilyneen ja kadonneen $d:n$ vastakohtana.”

Ts-yhtymästä Rapola (1962: 38) kirjoittaa: ”Erittäin tyypillisinä lännen ja idän vastakohtaisuuden ilmentäjinä on pidetty kirjakielen *ts*:n murteellisia vastineita: idässä *mehtä, kahtoo* jne., lännessä *mettä, kattoo* pro *metsä, katsoo*.” Kaakkoismurteissa tavattu *ts* on kantasuomen perintöä, kun taas kaikki muut murteelliset muodot ovat Rapolan mukaan kehittyneet soinnittomasta geminaattaspirantista *ʒ* (< *ts*). Idän ja lännen erillaiset edustukset palautuvat jälleen vuosisatojen taakse: ”Päädymme jälleen siihen, että idän ja lännen välille on tässä tapauksessa muodostunut eroavuutta viimeistään silloin, kun lännen vielä pysyessä *ʒ*:n kannalla savolaismurteissa suoritettiin muutokset *ht*:ksi ja *ss*:ksi. – – Näin ollen ei ole mahdotonta, että vähäistä eroa on tässä kohden ollut olemassa jo 600–800 vuotta takaperin.” (Rapola 1962: 44)

Rapola viittaa murrepiirteiden lisäksi asutushistoriallisiin seikkoihin: ”Edellä suoritettu tarkastelu on jo antanut eräitä viitteitä siitä, mihin puheenalainen murteidemme kahtiajako perustuu. Lienee käynyt selväksi, että jaon juuret ovat melko syvällä menneisyydessä.” (Rapola 1962: 95; samoin Itkonen 1983: 197–202)

Kielihistoriallisesti motivoituidut piirteet ovatkin Rapolalla keskeisiä. Ne eivät kuitenkaan tue nykymurteiden jakoa kahteen pääryhmään. Dentaalispirantin vastineina ovat hänen mukaansa länsimurteissa *l, r, ð* ja *d*. Itämurteissa puolestaan on kato (*0*) sekä siirtymä-äänteet *j* ja *v*. Tämä jako koskee länsimurteista kuitenkin vain lounaismurteita, lounaisia välimurteita, hämäläismurteita ja eteläpohjalaismurteita. Sitä vastoin keski- ja pohjoispohjalaiset sekä peräpohjalaiset murteet jäävät tässä tapauksessa itämurteiden puolelle. *Ts*:n vastineista puolestaan läntisiä *mettä, kattoo*-tyyppisiä muotoja tavataan lounaismurteissa, lounaisissa välimurteissa, hämäläis- ja eteläpohjalaismurteissa sekä pohjoispohjalaisissa ja peräpohjalaismurteissa, mutta keskipohjalaisissa murteissa vallalla ovat itäiset *mehtä, kahtoo*-tyyppiset muodot.

Rapolan kielihistoriallinen näkökulma ei vastaa nykymurteiden suhteita. Hänen käyttämiensä pääkriteerien perusteella länsi–itä-jako koskee vain osaa suomen murteista. Selviä länsimurteita ovat lounaismurteet, lounaiset välimurteet, hämäläismurteet ja eteläpohjalaismurteet. Itämurteita ovat puolestaan savolais- ja kaakkoismurteet. Keski- ja pohjoispohjalaisissa sekä peräpohjalaisissa murteissa on sekä länsi- että itämurteiden piirteitä. On paikallaan tarkastella niitä tarkemmin.

Suomen murteiden jako kolmeen pääryhmään

Olen tarkastellut suomen keski- ja pohjoispohjalaismurteiden sekä peräpohjalaisten murteiden asemaa suomen murrekartalla kirjoituksessani *Till en ny indelning av de finska dialekterna* (1991). Voidaan lähteä liikkeelle niistä piirteistä, jotka edellä olivat esimerkkeinä länsi- ja itämurteiden eroista.

Taulukko 2. Läntiset ja itäiset murrevariantit keski- ja pohjoispohjalaisissa sekä peräpohjalaisissa murteissa (Rapola 1962; Paunonen 1991: 86–87)

murrepiirteet	keskipohj. murteet	pohjoispohj. murteet	peräpohj. murteet
<i>t:n</i> astevaihtelu	0, <i>j</i> , <i>v</i>	0, <i>j</i> , <i>v</i>	0, <i>j</i> , <i>v</i> ()
<i>ts</i> -yhtymä	<i>mehtä</i> : <i>mehtän</i>	<i>mettä</i> : <i>mettän</i>	<i>mettä</i> : <i>mettän</i>
<i>aa</i> , <i>ää</i>	<i>maa</i> , <i>pää</i>	<i>maa</i> , <i>pää</i>	<i>maa</i> , <i>pää</i>
labialisaatio	<i>tu(l)lee</i>	<i>tu(l)lee</i>	<i>tu(l)lee</i>
mon. gen.	<i>poikain</i> , <i>poikien</i>	<i>poikain</i> , <i>poikien</i>	<i>poikain</i> , <i>pojitten</i>
yks. 1. pers.pronomini	<i>minä</i>	<i>minä</i>	<i>mie</i>
'kesä'	<i>kesä</i>	<i>kesä</i>	<i>kesä</i>
'havu'	<i>hako</i>	<i>hako</i>	<i>hako</i>
'vehnä'	<i>nisu</i>	<i>nisu</i>	<i>nisu</i>
'kettu'	<i>kettu</i>	<i>kettu</i>	<i>kettu</i> , <i>repo</i>

On helppo nähdä, että läntiset ja itäiset piirteet menevät ristiin suomen pohjoisimmista murteista. Kaikissa näissä läntisiä piirteitä ovat *maa*, *pää* ja *tu(l)lee* pro *tu(l)loo*. Myös läntinen *mettä*, *kattoo* -tyyppi tavataan pohjois- ja peräpohjalaisissa murteissa, kun taas keskipohjalaismurteissa on vallalla itäinen *mehtä*, *kaattoo*. *T:n* heikkoasteisena vastineena on kaikissa näissä pohjoisissa murteissa itämurteinen kato tai siirtymä-äänteet *j* ja *v*. Dentaalispirantista *d* on satunnaisia tietoja Pohjois-Ruotsin ja -Norjan suomalaismurteista.

Myös sanastopiirteet menevät pohjoisissa murteissa ristiin. Länsimurteiden sanoja taulukossa 2 ovat *hako* 'havu', *nisu* 'vehnä' ja *kettu* 'kettu'. Itämurteiden sanastoa edustavat *kesä* 'kesä' ja *repo* 'kettu'. Joukkoa on helppo kartuttaa.

Antti Leino, Saara Hyvönen ja Marko Salmenkivi (2006) ovat tutkineet näiden pohjoisten murteiden sanastoa, aineistonaan noin 9 000 sanastokarttaa. Niiden perusteella he toteavat (Leino ym. 2006), että ”analyysimme tukee voimakkaasti ajatusta itä- ja länsimurteiden kanssa yhtä voimakkaasta pohjoismurteiden alueesta, johon kuulusivat paitsi vanhastaan länsimurteisiin luetut Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan sekä Peräpohjolan murteet myös savolaismurteiden alaryhmänä pidetyt Kainuun murteet.”

Suomen murteiden pääjako länsi- ja itämurteisiin murtuu keski- ja pohjoispohjalaisten ja peräpohjalaisten murteiden kohdalla. Niitä ei voi sijoittaa kumpaankaan pääryhmään. Tämä koskee niin äänteellisiä ja morfologisia kuin sanastopiirteitäkin. Nämä havainnot eivät ole uusia. Rapola (1962) itsekkin myöntää, että itäinen vaikutus on ollut merkittävää suomen pohjoisimmissa murteissa. Siitä huolimatta hän on lukenut nämä murteet länsimurteiksi. Pääperusteluna hänellä ovat olleet asutushistorialliset seikat, joissa hän on antanut erityistä painoarvoa alueiden läntisille asuttajille. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se seikka, että Peräpohjolassa on ollut merkittävä vanha karjalainen komponentti, sekä se, että Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla myös savolaisten osuus on ollut tuntuva.

Peräpohjalaismurteisiin on luettu myös Pohjois-Ruotsissa ja -Norjassa puhuttavat suomalaismurteet. Vuonna 1809 Haminan rauha jakoi Tornionlaakson murrealueen kahtia: läntinen osa jäi Ruotsin puolelle ja itäinen osa kuului Suomeen (kartta 1, 6a). Suomen kielen puhuma-alue ulottui aina Jällivaaraan asti (kartta 1, 6b). Rajan molemmin puolin puhuttiin kuitenkin edelleen samaa Tornion murretta 1900-luvun alussa (Airila 1912) ja vielä 1960–1970-luvuilla, kun tein itse siellä kenttätutkimuksia.

1970-luvun lopulla alkoi kuitenkin Ruotsin Tornionlaaksossa meänkieliliike, ja sen aktivistit alkoivat Tornion murteen sijasta puhua *meänkielestä* itsenäisenä kielenä. Alkuun ero oli ennen muuta poliittinen, kieli-sosiologinen ja ideologinen. Kieli, jota sen puhujat oli Ruotsin puolella kouluissa vuosikymmeniä opetettu häpeämään, haluttiin palauttaa arvoonsa. Meänkieli sai Ruotsissa virallisen vähemmistökielen aseman vuonna 2000. Nykyisin meänkielessä on hyvin paljon uusia ruotsalaisia lainasanoja. Koska sen puhujat ovat kaksikielisiä, koodinvaihtokin kuuluu meänkielen käyttäjien resursseihin. Näistä syistä Ruotsin puolella puhuttava meänkieli on nykyisin eriytynyt Suomen puolella puhuttavasta Tornion murteesta. (Eronen 2008; Paunonen 2018: 15–161; Raag 2018: 15)

Pohjois-Norjassa suomen peräpohjalaismurteita on puhuttu Ruijassa Tromssan ja Finnmarkin lääneissä (kartta 1, 6e). Murteiden puhujia on siellä kutsuttu *kveeneiksi*. Meänkieliaate levisi 1980-luvulla myös Pohjois-Norjaan, ja siellä alettiin puhua ensin *meidän kielestä* ja sitten *kveenin kielestä*. Sitä alettiin myös opettaa Tromssan yliopistossa ja vuodesta 2021 lähtien myös Oulun yliopistossa. Kveenin kieli sai Norjassa virallisen vähemmistökielen aseman 2005. (Eronen 2008; Paunonen 2018; Raag 2018)

Sekä meänkielellä että kveenin kielellä on julkaistu kielioppeja, sanakirjoja ja kaunokirjallisuutta.

Suomen murteiden jako neljään pääryhmään

Useiden tutkijoiden mukaan peruslänsimurteita ovat lounaismurteet ja hämäläismurteet. Syynä siihen on ollut se, että ne on totuttu johtamaan samasta myöhäiskantasuomalaisesta kielimuodosta. Esimerkiksi Terho Itkonen (1978: 78) tiivistä näkemyksensä näiden murteiden syntyhistoriasta seuraavasti: ”Hämäläismurteet, vallankin niiden keskeinen osa, näyttävät pohjoiskantasuomen perintöä kuvastavan suorimmin, tuskin silti nekään kaikissa suhteissa aivan suoraan. Lounaismurteet ovat kehittyneet pohjoiskantasuomalaiselta pohjalta, mutta niihin on ensimmäisen vuosikymmenen aikana kerrostunut lisää myös viron suunnalta eli eteläkantasuomeen perustuvasta kielimuodosta.” Niinpä ne on luettu samaan pääryhmään.

Toisenlaisiakin näkemyksiä on esitetty. Ensimmäisen tutkimuksen suomen murteista julkaisi Erik Lencqvist *Åbo Tidningarissa* vuonna 1777. Siinä hän jakoi suomen murteet kolmeen pääryhmään: 1) Etelä-Suomen tai Turun seudun murre, jota puhutaan tyypistetyin sanoin, lyhyin suffiksein ja nopealla kielellä, 2) Pohjalainen murre, joka rakastaa täydellisiä sanoja ja täydellisiä suffikseja ja jota puhutaan hitaasti; sen variaatioita ovat Hämeen ja Satakunnan murteet, 3) Savon murteet, jotka tunnetaan siitä, että niissä heitetään *d* pois sanan keskeltä, kuten *veen pro veden* (Lencqvist 1777).

Suomen murteiden länsi–itä-jakoa puolustanut Rapolakin (1962: 106) kirjoittaa lounaismurteista: ”Lounaismurteet ovat kantasuomen oletetun suomalaismurteen jatkajia. Useat tyypilliset piirteet asettavat sen jyrkäksi vastakohdaksi useimmille suomen murteille. Murteidemme kahteen ryhmään jakamisen voisi suorittaa niinkin, että lukisi lounaismurteet yksin

toiseen, kaikki muut murteet toiseen ryhmään, on näet helpompi rajoittaa lounaismurteet kuin vetää raja länsi- ja itämurteiden välille.”

Olen itsekin viitannut samaan asiaan: ”Jos otamme murteiden synkronis-tytologiset piirteet ryhmittelyn lähtökohdaksi, emme voi välttää päätelmää, jonka mukaan lounaismurteet on erotettava omaksi pääryhmäksi” (Paunonen 1991: 93). Samaan tulokseen on päätyneet Aila Mielikäinenkin (2001: 382–383), jonka mukaan nimenomaan strukturaalisin perustein lounaismurteet olisi erotettava kaikista muista suomen murteista.

Vertaan seuraavassa lounaismurteiden ominaisluonnetta muihin suomen murteisiin. Lähtökohtana on lounaismurteiden synkronis-strukturalistinen analyysi. Olen käsitellyt tätä aihetta laajemmin kirjoituksessani *Lounaismurteiden asema suomen murteiden ryhmityksessä* (Paunonen 2006).

Lounaismurteille ominainen prosodinen piirre on puolipitkä vokaali, johon liittyy korkea sävelhuippu eli eräänlainen ”kiekaisu” (Ojansuu 1901: 33–35; Wiik 2004: 261). Se tavataan sanoissa, joiden ensimmäinen tavu on lyhyt, esim. *kalà*. Raja hämäläismurteisiin on hyvin jyrkkä. Lounaismurteissa lyhyttä ensi tavua seuraavan puolipitkän tavun kesto on 174 prosenttia ensitavun vokaalin kestosta; hämäläismurteissa vastaava luku on 106. (Wiik 2004: 260)

Lounaismurteiden tyypillinen piirre on laaja-alainen loppuheitto. Ojansuun (1901: 155) mukaan lounaismurteissa lyhyt sananloppuinen vokaali on kadonnut kaksitavuisissa sanoissa, jos niiden ensitavu on ollut pitkä, ja kolmitavuisissa sanoissa aina. Suomen kielessä sananloppuisessa asemassa voi yleensä esiintyä vain muutama konsonantifoneemi, yleiskielessä vain *t, s, l, r, n*. Lounaismurteissa ei tällaista rajoitusta ole, vaan sanan lopussa voivat esiintyä muun muassa konsonantit *h, v, m, k, p* ja *ʒ*, esim. *ruah* ’ruoho’, *kuiv* ’kuiva’, *aam* ’aamu’, *aik* ’aika’, *pap* ’pappi’, *iʒ* ’itse’ (< *iʒʒe*) (Ojansuu 1901: 156–157). Lounaismurteissa tavataan myös runsaasti sananloppuisia kahden konsonantin yhtymiä, esimerkiksi *ladv* ’latva’, *talv* ’talvi’, *vanh* ’vanha’, *solm* ’solmu’, *härk* ’härkä’, *pitk* ’pitkä’, *riask* ’rieska’ (*ibid.*).

Loppuheitto on vaikuttanut lounaismurteissa myös sanojen kanoniseen rakenteeseen. Suomen yleiskielessä nominien perusmuotojen suosituin tyyppi on kaksitavuinen vokaaliloppuinen rakenne. Näin on myös hämäläismurteissa. Lounaismurteissa keskeisiä sanarakenteita ovat paitsi kaksitavuinen CVCV myös yksitavuiset CVVC, CVC ja CVC1C2 (taulukko 3):

Taulukko 3. Nominien kanonisia rakenteita lounaismurteissa ja niiden vastineita hämäläismurteissa

kanoninen sanarakenne	lounaismurteet	hämäläismurteet
CVCV	<i>kalà</i>	<i>kala</i>
CVVC	<i>koiv</i>	<i>koivu</i>
CVC	<i>pap</i>	<i>pappi</i>
CVC1C2	<i>must</i>	<i>musta</i>

Myös jälkitavujen vokaalisto poikkeaa lounaismurteissa kaikista muista suomen murteista. Lounaismurteissa, kuten kaikissa muissakin suomen murteissa, vallitsee oppositio lyhyiden ja pitkien vokaalien välillä. Toisin kuin muissa murteissa, se ilmenee lounaismurteissa vain ensi tavun vokaaleissa. Edempänä sanassa tavataan lounaismurteissa vain lyhyitä vokaaleja, esim. *seippä* 'seipäät' (Ojansuu 1901: 35, Rapola 1962: 108). Lounaismurteiden fonotaktinen rakenne poikkeaa tältäkin osin kaikista muista suomen murteista.

Ilmiöllä on ollut huomattava merkitys myös morfologisesti. Muun muassa yksikön nominatiivi- ja partitiivimuodot ovat monessa tapauksessa langenneet yhteen: esim. yks. nom. *kala* : yks. part. *kalaa* > *kala*. Samoin on käynyt yksikön genetiiville ja illatiiville: *kala* : yks. gen. *kala(n)* : yks. ill. *kalaan* > *kala(n)*. Myös loppu-*n* on määräehdoin kadonnut (Ojansuu 1904: 117–145).

Toisin kuin muissa suomen murteissa lounaismurteissa niin sanotut supistumadiftongitkin ovat usein lyhentyneet, esim. *härkkä* 'härkien' (< *härkäin*), *huuttam barkku* 'huutaen parkuen' (Rapola 1962: 108). Myös tässä tapauksessa muutoksella on ollut suuri merkitys morfologisesti. Esi-merkiksi monikon genetiivimuodot ovat monessa tapauksessa langenneet yhteen yksikön genetiivi- ja illatiivimuotojen kanssa: esim. *kala* : yks. gen. *kala(n)* : yks. ill. *kalaan* > *kala(n)* : mon. gen. *kalain* > *kalaan* > *kala(n)*. Kun myös sananloppuinen *-t* on määräehdoin kadonnut (Ojansuu 1904: 4–12), *kala*-sanon mon. nominatiivi on ollut *kala(t)*.

Jos nämä äännekehitykset olisivat toteutuneet sellaisinaan, sana-asu *kala* olisi voinut olla yks. nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja illatiivi sekä mon. nominatiivi ja genetiivi. Uhkaavan sijasyntetismin torjumiseksi lounaismurteissa on tapahtunut paljon morfologisia korjausmuutoksia. Tämä on ollut mahdollista, koska monissa muissa paradigmatyypeissä eri sijojen

pääteallomorfit ovat säilyneet paremmin, ja ne ovat olleet morfologisten yleistysten lähtökohtina. Esimerkiksi yks. illatiivissa esiintyy *-sse(n)* ja *-hV(n)* -loppuisia muotoja *mettässe(n)*, *aittaha(n)*. Mon. genetiivissä variaatio on suurta: esim. *jalkkaje(n)*, *jalkkate(n)*, *jalkkate(n)*, *jalvotte(n)*, *jalkkoje(n)*, *jalvoje(n)*, *jalvotte(n)*. (Paunonen 1974: 41–91; 2006: 263–264). Koska lounaismurteissa ei tavata samanlaista kvantiteettivaihtelua kuin virossa, ainoa strategia uhkaavan sijasynekretismin torjumiseksi ovat olleet morfologiset yleistyksset.

Koska lounaismurteissa ei esiinny jälkitavuisia pitkiä vokaaleja, eri paradigmattyyppit ovat osin sekaantuneet. Tämä koskee mm. kaksitavuisia *kala*, *pesä* -tyyppisiä nomineja ja niin sanottuja supistumanomineja, kuten *hammas*, *seiväs*. Suomen kielessä kaksitavuiset *kala*, *pesä* -tyyppiset paradigmattat taipuvat *kala* : *kala/n* : *kalo/i/ssa*, *pesä* : *pesä/n* : *pes/i/ssä*. Näitä nimitystyyppijä koskevat IP eli Item and process -säännöt voi kuvata seuraavasti: $a + i \rightarrow oi$, ja $\ddot{a} + i \rightarrow i$. Supistumanominien taivutus eroaa näistä, esim. *hammas* : *hampaa/n* : *hampa/i/ssa*, *seiväs* : *seipää/n* : *seipä/i/tä*. Supistumanomineja koskevat IP-säännöt $aa + i \rightarrow ai$, $\ddot{a}\ddot{a} + i \rightarrow \ddot{a}i$.

Suomen murteissa kaksitavuisien *a-*, *ä-*vartaloisten nominien ja supistumanominien taivutus on säilynyt erillään. Niiden ero näkyy selvimmin yksikkövartalossa: kaksitavuisien nominien vartalo päättyy lyhyeen vokaaliin *kala-*, *pesä-*, supistumanominien pitkään vokaaliin, *hampaa-*, *seipää-*. Lounaismurteissa tämä ero on kumoutunut. Niinpä nämä paradigmattyyppit ovat osin sekaantuneet, mikä näkyy siitä, että kaksitavuisille nomineille ominaiset IP-säännöt on yleistetty myös supistumanomineiden taivutukseen. Sanotaan esimerkiksi *lamppoi* 'lampaita', *raskoi aivoi* 'raskaita aikoja', *saappois* 'saappaissa', *pitki seippi* 'pitkiä seipäitä' (Paunonen 1973: 336–337).

Kaksitavuisien nominien ja supistumanominien ero ei lounaismurteissaakaan ole silti kokonaan kumoutunut, sillä se on säilynyt yksikön nominatiivissa *kala* – *hammas* ja partitiivissa *kala* – *hammast*. Paradigmaattisen eron säilyminen yks. nominatiivissa ja partitiivissa ei kuitenkaan ole riittänyt pitämään näitä kahta taivutustyyppiä kokonaan erossa toisistaan.

Lounaismurteiden synkronis-strukturalistinen tarkastelu osoittaa, että ne poikkeavat sekä äänne- että muotorakenteeltaan suuresti kaikista muista suomen murteista. Erot ulottuvat jopa typologisiin ominaispiirteisiin saakka. Ainoa mahdollinen päätelmä on se, että synkroniselta kannalta lounaismurteet on erotettava omaksi ryhmäkseen. Näin suomen murteet

jakautuvat neljään pääryhmään: 1) lounaismurteisiin, 2) länsimurteisiin, joita ovat lounaiset välimurteet, hämäläismurteet ja eteläpohjalaismurteet, 3) itämurteisiin, joita ovat savolais- ja kaakkoismurteet sekä 4) pohjoisiin murteisiin, joita ovat keski- ja pohjoispohjalaiset murteet sekä peräpohjalaiset murteet.

On helppo nähdä, että lounaismurteet muistuttavat suuresti viroa, niin viron yleiskieltä kuin murteitakin. Herää kysymys siitä, millainen yhteys lounaismurteilla on viroon.

Lounaismurteet ja viro

Lounaismurteet ja viro muistuttavat siinä määrin toisiaan, että ei-kielentutkijatkin kiinnittävät siihen usein huomiota. Yhtäläisyyksiä löytyykin helposti. Kummassakin on samantapainen loppu- ja sisäheitto. Terho Itkonen on pitänyt ”varauksellisesti” mahdollisena, että lounaismurteiden sisä- ja loppuheitolla on virolaiset juuret: ”Loppu- ja sisäheiton esiasteeksi oletettavat vokaaliheikentymät olisi oletukseni mukaan omaksuttu useita sukupolvina ennen 1200-lukua, jolloin loppuheitto näyttää sekä lounaismurteissa että virossa ehtineen päätökseensä.” (Itkonen 1983: 202)

Kummassakaan kielimuodossa ei esiinny ensitavua kauempana pitkiä vokaaleja. Lisäksi lounaismurteissa tavataan erikoisgemaatio, joka muistuttaa osin viron kvantiteettivaihtelua. Lounaismurteissa klusiilit *k*, *p* ja *t* sekä *s* ovat geminoituneet pitkän vokaaliaineksen edellä: esim. *ruokka* ’ruokaa’, *jouttu* ’joutua’, *leippä* ’leipää’, *kiussa* ’kiusaa’ (Rapola 1966: 30–31). Rapolan mukaan gemaatio on melko vanha piirre, siitä on kirjallisia tietoja jo 1500-luvun teksteissä. Siinä vaiheessa pitkät vokaalit ovat vielä olleet säilyneinä. Niinpä jälkitavuuissa tapahtunut muutos VV > V perustuu suomen lounaismurteissa ja virossa rinnakkaiskehitykseen.

Lounaismurteissa on joukko melko myöhäisiä virolaisia lainasanoja, esimerkiksi *kaski* ’(koivun) vesa’, *mänkiä* ’telmiä’, *nummi* ’kangasmaa’, *pitkänen* ’ukkonen’, *valva(t)a* ’valvoa’. Virolaista alkuperää voivat olla myös *e*:lliset *vares* ’varis’ ja *jänes* ’jänis’ -asut. Osa näistä virolaislainoista tavataan myös keski- ja pohjoispohjalaisissa murteissa, esim. *parantaa* ’korjata’, tai peräpohjalaisissa murteissa *vares*, *jänes* ja *kaski* ’pieni koivu’. (Itkonen 1983: 201–202)

Näyttää myös siltä, että lounaismurteiden *lamppoi* 'lampaita', *seippi* 'seipäitä' -tyypillä on vastineita viron länsimurteissa, missä tavataan *lam̃bu* 'lampaita', *teivi* ~ *teivu* 'seipäitä' -tyyppisiä muotoja. Niitä laaja-alaisempi taivutustyyppi viron murteissa on *D*-loppuinen *lam̃bud* ~ *lam̃bid*, *teivud* ~ *teivid*. (Paunonen 1973; seuraava katsaus perustuu tähän lähteeseen; vrt. myös Viikberg 2020: 87–100.)

Koska *u*:llisia ja *i*:llisiä *lam̃bu*, *teivi* -tyyppisiä muotoja, tavataan niillä alueilla, joilla sanastoseikoista päätellen on ollut melko myöhäisiä yhteyksiä lounaismurteisiin, herää kysymys siitä, olisiko lounaismurteiden *lamppoi*, *seippi* -tyyppi virolaista alkuperää.

Lounaismurteissa *lamppoi*, *seippi* -tyyppi ei ole missään yksinomainen, vaan tavallisempi tyyppi on *lamppai*, *seippäi*. Lisäksi Rauman seudulla tavataan tyyppi *lamppait*, *seippäit*, joka edustaa vanhinta kantaa. Lounaismurteissa on tapahtunut kehitys: 1) *lampahita* → *lamppait*, 2) *lamppait* → *lamppai*, 3) *lamppai* → *lamppoi*. Levikin perusteella *lamppoi*, *seippi* -tyyppiset muodot ovat melko uusia. Niinpä viron niitä muistuttavat muodot *lam̃bu*, *teivi* ~ *teivu* perustuvat rinnakkaiskehitykseen.

Lounaismurteiden *lamppoi* 'lampaita', *saappois* 'saappaissa' -tyyppiin muotoihin on viitannut myös Paul Alvre (1965: 610, 635). Hänen mukaansa tällä keinolla on pyritty erottamaan muuten lounaismurteissa yhteen langenneet supistumanominien yksikkö- ja monikkomuodot toisistaan (esim. *saappas* 'saappaassa, saappaissa' → *saappas* 'saappaassa' – *saappois* 'saappaissa'). Levikkiseikkojen perusteella *oi*:llisten ja *i*:llisten muotojen lähtökohtana ovat kuitenkin olleet mon. partitiivimuodot, ja niissä mitään yhteen lankeamista ei ole ollut uhkaamassa: *lammast* – *lamppai(t)*.

Vaikka lainasanojen perusteella lounaismurteisiin on tullut myöhäistä vaikutusta varsinkin länsiviron murteista, suurin osa lounaismurteiden ja viron yhtäläisyyksistä perustuu kummallakin taholla tapahtuneeseen rinnakkaiskehitykseen. Taustalla on voinut olla samantapainen syy: lounaismurteissa ruotsin, virossa saksan vaikutus.

Lopuksi

Olen tarkastellut suomen murteiden pääjakoa kahteen, kolmeen ja neljään pääryhmään. Niitä on perusteltu erilaisin kriteerein. Perinteinen jako kahteen pääryhmään perustuu äännehistoriallis-asutushistoriallisiin kriteereihin, kun taas kolmi- ja nelijaon lähtökohtina ovat nykymurteiden piirteet.

Ongelmallisia ovat olleet keski- ja pohjoispohjalaiset sekä peräpohjalaiset murteet, joissa on sekä länsi- että itämurteiden piirteitä. Olen esittänyt, että sillä perusteella nämä pohjoiset murteet luetaan omaksi pääryhmäkseen. Erityisen ongelmallisia ovat lounaismurteet, sillä ne eroavat suuresti kaikista muista suomen murteista. Jos lähtökohdaksi otetaan synkronis-strukturalistiset kriteerit, niitä on pidettävä omana pääryhmänä.

Lounaismurteilla on myös yhtäläisyyksiä viron kanssa. Pääosin on kyse kummallakin taholla tapahtuneesta rinnakkaiskehityksestä, mutta lounaismurteisiin on saatu sanastolainoja vielä ensimmäisen vuosituhannen jälkipuolella.

Tässä kirjoituksessa olen käsitellyt vain suomen päämurteiden keskinäisiä suhteita. Kattavasti suomen murteiden – myös alamurteiden – ryhmittelyä on käsitellyt Marjatta Palander eurooppalaisten kielten murteita käsittelevässä kokoomateoksessa, joka on ilmestymässä piakkoin verkkoversiona.

Lähteet

- Airila, Martti 1912.** Äännehistoriallinen tutkimus Tornion murteesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Alvre, Paul 1965.** Morfoloogilis-häälikulooline uurimus soome keele mitmustüve moodustamisest võrrelduna sugulaskeeltega. Morfologis-äännehistoriallinen tutkimus monikkovartalon muodostuksesta suomessa verrattuna sukukieliin. Väitekirja filologiakandidaadi teadusliku kraadi taotlemiseks. [Käsikiri.] Tartu: Tartu Riiklik Ülikool.
- Chambers, J. K., Peter Trudgill, Peter 1980.** Dialectology. (= Cambridge textbooks in linguistics.) Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahlstedt, Karl-Hampus 1977.** Svensk dialektgeografi, dess metoder och uppgifter. Umeå: University of Umeå. Department of General Linguistics. [Moniste.]
- Eronen, Riitta 2008.** Vähemmistökielestä kolmella kielellä. – Kielikello 1. <https://www.kielikello.fi/-/vahemmistokielesta-kolmella-kielella>.
- Francis, Winthrop Nelson 1983.** Dialectology. An Introduction. London, New York: Longman.
- Itkonen, Terho 1964.** Proto-Finnic Final Consonants, their history in the Finnic languages with particular reference to the Finnish Dialects I: 1. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy.

- Itkonen, Terho 1978.** Kantasuomesta suomeen. – Suomen tieteen ulottuvuuksia. Toim Risto Kautto. (= Taskutieto 145.) Helsinki: WSOY, 63–83.
- Itkonen, Terho 1983.** Välikatsaus suomen kielen juuriin. – Virittäjä 87 (2; 3), 190–229; 349–386.
- Leino, Antti, Saara Hyvönen, Marko Salmenkivi 2006.** Mitä murteita Suomessa onkaan? Murreosanaston levikin kvantitatiivista tarkastelua. – Virittäjä 110 (1), 26–45.
- Lencqvist, Erik 1777.** Anmärkningur om den Södra Finska Dialekten. – Åbo Tidningar, 123–126.
- Mielikäinen, Aila 2001.** Murre-eroista ja isoglossien hierarkkisuudesta. – Congressus nonus internationalis fenno-ugristarum 7.–13.8.2000 Tartu. Pars V. Dissertationes sectionum: Linguistica II. Toim Tõnu Seilenthal. Tartu, 378–384.
- Mielikäinen, Aila, Marjatta Palander 2014.** Miten suomalaiset puhuvat murteista? Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä. (= Suomi 203.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ojansuu, Heikki 1901.** Suomen lounaismurteiden äännehistoria. Vokaalioppi. (= Suomi III 19₁.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ojansuu, Heikki 1904.** Suomen lounaismurteiden äännehistoria. Konsonantit. (= Suomi IV 2_{III}.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palander, Marjatta (tulossa).** Finnish. Dialect Classifications of Languages in Europe. Dialectogia. Spain.
- Paunonen, Heikki 1973.** Lounaismurteiden ja viron monikon genetiivi ja partitiivi. Yhtäläisyyksien vertailua I. – Virittäjä 77 (4), 335–350.
- Paunonen, Heikki 1974.** Monikon genetiivin muodostus suomen kielessä. I. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 317.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Paunonen, Heikki 1991.** Till en ny indelning av de finska dialekterna. – Fenno-ugrica suecana 10. Tidskrift för finsk-ugrisk forskning i Sverige. Uppsala, 75–95.
- Paunonen, Heikki 2006.** Lounaismurteiden asema suomen murteiden ryhmityksessä. – Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin. Toim Taru Nordlund, Tiina Onikki-Rantajääskö, Toni Suutari. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1078.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 249–268.
- Paunonen, Heikki 2018.** Tornion murteesta meänkieleen. Reaaliaikainen tutkimus Ruotsin Ylitorniolta 1966–1992. – *Kuinka mahottomasti nää tekkiit*. Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi. Toim Sisko Brunni, Niina Kunnas, Santeri Palviainen, Jari Sivonen. (= Studia humaniora ouluensia 16.) Oulu, 15–161.
- Porthan, Henric Gabriel 1801.** De praecipuis dialectis linguae Fennicae. Åbo: Fencckell.

- Raag, Raimo 2018.** Mis on eesti keel ja milline see on? – Sõida tasa üle silla. Raamat eesti keelest ja meelest. Koost ja toim Raimo Raag, Jüri Valge. Tallinn–Tartu: EKSA, 13–23.
- Rapola, Martti 1962.** Johdatus suomen murteisiin. Toinen, uudistettu painos. (= Tietolipas 4.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rapola, Martti 1966.** Suomen kielen äännehistorian luennot. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 283.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Setälä, Emil Nestor, 1890–1891.** Yhteissuomalainen äännehistoria I–II. Konsonantit. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vhael, Bartholdus G. 1733.** Grammatica Fennica. Åbo: Johan Kämpe.
- Warelius, Anders 1848.** Bidrag till Finlands kändedom i ethnographiskt hänseende. – Suomi 1847. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 47–130.
- Wiik, Kalevi 2004.** Suomen murteet. Kvantitatiivinen tutkimus. (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 987.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Viikberg, Jüri 2020.** Eesti murrete grammatika. (= Eesti keele varamu VIII.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Heikki Paunonen: On the grouping of Finnish dialects and their relation to Estonian dialects

The article examines the grouping of Finnish dialects and the grouping criteria. Both diachronic and synchronic criteria have been used. In the diachronic grouping, dialects that developed from the same root form are included in the same main group. Synchronic grouping is based on the current representation of the dialects.

Finnish dialects are historically divided into two main groups, western and eastern dialects. Western dialects include south-western dialects, south-west middle dialects, Tavastian dialects, Southern Ostrobothnian dialects, Central and Northern Ostrobothnian dialects, and Peräpohja dialects. The eastern dialects are the Savonian dialects and the southeastern dialects.

Since the Central and Northern Ostrobothnian dialects and Peräpohja dialects have many features of both western and eastern dialects these northern dialects are nowadays regarded as the third main group. South-western dialects, on the other hand, have undergone such great changes that they are structurally different from all other Finnish dialects. Synchronically, they form the fourth main group.

Heikki Paunonen: Soomõ murdidõ rühmisjagamisõst ja näide vaihõkõrrast eesti murdidõga

Kirotusõn kaias soomõ murdidõ rühmisjagamist ja tuu põhimõttit. Jagamisõs om pruugit nii diakrooniliidsi ku sünkrooniliidsi kriteeriummõ. Diakroonilidsõn jagamisõn ommaq samast algmoodust arõnuq murdõq loeduq samma pääruhmä. Sünkroonilinõ jagaminõ käü murdidõ täämbädse päävä saiso perrä.

Soomõ murdõq ommaq keeleaoluuliidsi kriteeriummõ perrä jaeduq kattõ pääruhmä, õdagu- ja hummogumurdis. Õdagumurdõq ommaq lõunõõdagumurdõq, lõunõõdagulidsõq vaihõmurdõq, häme murdõq, lõunõpõh'amaa, kesk- ja põh'amurdõq ja peräpõh'amaa murdõq. Hummogumurdõq ommaq savo murdõq ja lõunõhummogumurdõq.

Et kesk- ja põh'apõh'amaa murdin ja peräpõh'amaa murdin om pall'o nii õdagu- ku hummogumurdidõ juuni, sis peetäs naid põh'amurdit parhillaq kolmandas pääruhmas. Lõunõõdagumurdin om ummakõrda johtunuq nii suuri muutuisi, et nuuq lääväq strukturaalsõhe lahko kõigist muist soomõ keele murdist. Sünkroonilidsõlt ommaq naaq neläs pääruh.